

Władysław Abraham

Uzupełniony katalog dawnych łacińskich biskupów kijowskich

Collectanea Theologica 18/1-2, 413-426

1937

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

UZUPEŁNIONY KATALOG DAWNYCH ŁACIŃSKICH BISKUPÓW KIJOWSKICH¹⁾.

Kiedy papież Grzegorz XI utworzył metropolię halicką urządzając jej organizację bullą z 13 lutego 1375 r., wówczas także odniósł się do arcybiskupa gnieźnieńskiego i biskupów krakowskiego i płockiego w piśmie o trzy dni późniejszym²⁾ z zapytaniem, czy kościoły w Turowie, Łucku i Kijowie są katedralnymi czy tylko parafialnymi. Chodziło więc wówczas widocznie o to, aby o ile możności rozszerzyć organizację metropolii halickiej przez utworzenie w tych miejscowościach także łacińskich stolic biskupich, obok dotychczasowych, schizmatyckich.

Z tytułem biskupa kijowskiego spotykamy się jednak, jak wiadomo, już wcześniej, kiedy biskup Stefan lubuski chcąc utwierdzić swe prawa do jurysdykcji kościelnej na Rusi, a może także w widokach polityki Zakonu niemieckiego, zamianował biskupem dla Kijowa dominikanina Henryka, lektora klasztoru w Pasewałk w diecezji kamińskiej. Henryk powątpiewając w uprawnienia biskupa Stefana do tej nominacji, udał się do Kurii, gdzie papież Jan XXII tę godność rzeczywiście mu nadał pod datą 15 grudnia 1320 r. Jednak nie posiadamy żadnego śladu jego działalności

¹⁾ Zestawienie to ma na celu poprawienie błędów powstałych w naszej dawniejszej literaturze historycznej wskutek niezajomości materiałów źródłowych archiwum watykańskiego, tudzież uzupełnienie niedokładności i sprostowanie omyłek w wydawnictwie na owym właśnie materiale opartym, E ubel, Hierarchia catholica medii aevi, editio altera I 1913, II 1914, III medii et recentioris aevi 1923. pochodzących znowu z powodu nieuwzględnienia materiału polskiego, albo przeoczenia niektórych dokumentów watykańskich. Akta watykańskie cytuję wedle dawniejszych sygnatur.

²⁾ Theiner, V. Monum. Pol. et Lit. I nr. 966.

jakiegokolwiek na Rusi. Wędrował on stale po różnych diecezjach niemieckich jako biskup pomocniczy, a zmarł około r. 1334³⁾).

Drugi natomiast biskup kijowski przebywał już rzeczywiście na ziemiach ruskich. Był nim Jakób z zakonu ormiańskich bazylianów, spotykany często we Lwowie i zapisany w różnych dokumentach od 9 marca 1371 do 18 maja 1378⁴⁾). Czy był on tylko biskupem dla Ormian unitów i czy podlegała mu wogóle także ludność katolicka we wschodnich ziemiach ruskich nie należących do żadnej katolickiej diecezji, co również nie jest wykluczone, nie da się bliżej określić. W każdym razie tytuł biskupów kijowskich zaczął się powoli w kościele łańcińskim ustalać.

Tytularnym biskupem kijowskim był bowiem także dominikanin Mikołaj, wspomniany pod r. 1383 w kronice Janka z Czarnkowa w związku z zamierzoną koronacją księcia mazowieckiego Ziemowita na króla polskiego⁵⁾). Sprawował on wówczas prawdopodobnie obowiązki biskupa pomocniczego arcybiskupa gnieźnieńskiego. Organizacja kościoła polskiego nie porzucała widocznie planów swego rozszerzenia się ku wschodowi. Jakiś bliżej nie określony *Nicolaus episcopus* był też świadkiem dokumentu sędziego kaliskiego Tomisława z daty Gniezno 27 maja 1377⁶⁾); gdyby to była ta sama osobistość, wówczas musielibyśmy przypuścić, że obok owego Ormianina Jakóba we Lwowie starano się w Gnieźnie utrzymać nadal równocześnie godność łańcińskiego biskupa kijowskiego, na razie jako czysto tytularną.

Dopiero z chwilą połączenia Polski z Litwą, do której Kijów należał, otwarły się widoki zmiany tego urzędu tytularnego na rzeczywisty. Takim biskupem mógł już być wymieniony w piśmie papieża Inocentego VII z 27 lipca 1405 r. *Borzislaus episcopus Kijoviensis* równocześnie opat klasztoru benedyktynów w Starych Trokach⁷⁾).

³⁾ Abraham, Powstanie organizacji kościoła łańcińskiego na Rusi str. 201 i 202.

⁴⁾ Ibid. str. 352 i 353.

⁵⁾ Monum. Pol. Hist. II str. 740 c. 82.

⁶⁾ Dokument ten mieści się w Bibliotece Krasieńskich w Warszawie pod sygnaturą $\frac{K}{62}$.

⁷⁾ Codex Vitoldi nr. 320 i Kodeks dyplomatyczny katedry i diecezji wileńskiej nr. 43. W r. 1400 stolica biskupia we Włodzimierzu została właśnie zmienioną z tytularnej w rzeczywistą.

Po nim nastąpił dominikanin Filip, o którym podaje Długosz, że kupił dla klasztoru w Lublinie wieś Trześniów i pozostawił mu szaty biskupie i kielich pozłacany, a w tym również kościół klasztorny został pochowany⁸⁾.

Śmierć biskupa Filipa zaznacza też wyraźnie akt mianowania jego następcy, wydany przez papieża Jana XXIII dnia 19 listopada 1410⁹⁾. Został nim Michał Trestka pochodzący z ziemi krakowskiej, gdzie posiadał pewne majątkości, które przyczynił się w r. 1404 do uposażenia szpitala w Żarnowcu, oddanego następnie bożogrobcom miechowskim¹⁰⁾. O ile wnosić można pracował on dawniej także jako misjonarz dominikański na Litwie¹¹⁾, a po otrzymaniu godności biskupiej zajął się organizacją swej diecezji, włączonej właśnie w r. 1414 urzędownie do prowincji metropolitalnej lwowskiej. Spotykamy go nieraz w aktach współczesnych, ostatnio w Krakowie 22 września 1426¹²⁾.

Odtąd w ciągu najbliższych lat 20 dość często zmieniali się biskupi kijowscy. Naprzód nastąpił Stanisław Nicolai de Budzów, z diecezji gnieźnieńskiej, zamianowany przez papieża Marcina V pod datą 16 lutego 1430¹³⁾. Niewiadomo jednak czy wogóle objął swą diecezję, gdyż po nim zaledwie po upływie półtora roku 19 listopada 1431 spotykamy znowu jako biskupa kijowskiego innego Stanisława Martini, rektora *ecclesiae Corporis Christi* w Braclawiu¹⁴⁾. Jawi się on osobiście w Kurii papieskiej 7 lipca 1432, częściowo także w sprawach biskupa łuckiego Andrzeja¹⁵⁾. W odniesieniu do tych czasów znajdujemy jeszcze w aktach skarbowych watykańskich *Obligationes i solutiones* zapiskę rzekomo z 10 marca 1430, że *Thomas de Diaco*

⁸⁾ Długosz, Opera IX Liber beneficiorum III, str. 459.

⁹⁾ Eubel, l. c. I, str. 290.

¹⁰⁾ Monum. Pol. hist. II, str. 892.

¹¹⁾ Abraham, Sprawozdanie z poszukiwań w archiwach i bibliotekach rzymskich za lata 1899—1913 (odbitka z archiwum komisji hist. Pol. Akad. Um. S. 2. T. 1, str. 49).

¹²⁾ Kod. dypl. Małop. IV, nr. 1241.

¹³⁾ Eubel, l. c. I, str. 290.

¹⁴⁾ Eubel, l. c., str. 127. Abraham, Sprawozdanie l. c., str. 7 z regestów laterańskich. Zob. także Korzeniowski, Excerpta ex libris manuscriptis Archivi Consistorialis Romani, str. 79, nr. 18 (Scriptores Rerum Pol. XV Analecta Romana).

¹⁵⁾ Abraham, Sprawozdanie l. c. Dodatek str. 60, nr. 3.

prepositus ecclesie collegiate S. Petri Agriensis diocesis zobowiązał się do opłaty taksy *pro Francisco electo Kijoviensi*. W zapisce tej zaszedł stanowczo jakiś błąd, albo co do imienia elekta, którym był wtedy Stanisław, albo co do nazwy diecezji, wskutek czego nie odnosiłaby się ona wcale do Kijowa¹⁶). W obecnym swym brzmieniu dałaby się zapiska utrzymać tylko w razie błędu w imieniu lub w dacie, tak, że mogłaby się odnosić do pierwszego Stanisława lub następcy drugiego biskupa Stanisława. Żadnego jednak innego śladu istnienia wówczas jakiegoś biskupa kijowskiego Franciszka nie posiadamy, natomiast dawniejsza literatura nasza historyczna wymienia znowu innego biskupa imieniem Andrzeja, który miał być biskupem kijowskim w tych właśnie czasach, gdyż zmarł rzekomo w r. 1434¹⁷). Z imieniem tego biskupa związana jest legenda, że darował dominikanom lubelskim część relikwii Krzyża św. Źródłem tej legendy jest niewątpliwie opowieść Długosza o przyniesieniu do Lublina tej relikwii przez księcia kijowskiego, bez jakiegokolwiek wzmianki o biskupie Andrzeju, którego rzędy nie dałyby się zresztą żadną miarą w ówczesnej znanej i historycznie stwierdzonej chronologii biskupów kijowskich pomieścić. Dlatego też imię jego należy z listy biskupów kijowskich stanowczo skreślić¹⁸).

Jako dalszego biskupa kijowskiego wymieniają materiały archiwum watykańskiego, bliżej zupełnie nieznanego Mikołaja, poprzednika biskupa Klemensa¹⁹).

Biskup Klemens znowu otrzymał swój urząd za wstawieniem króla Kazimierza tą drogą, że papież Mikołaj V nieznając bliżej stosunków na Rusi, polecił kardynałowi Zbigniewowi Oleśnickiemu, aby je zbadał i jeżeli uzna kandydata królewskiego za osobistość odpowiednią nadał mu owo biskupstwo. Pismo to

¹⁶) Ibid. str. 28. Za utrzymaniem brzmienia tej zapiski w związku z biskupstwem kijowskim przemawia właśnie niska taksa opłaty.

¹⁷) Ruszel, De S. Cruce lib. 3 f. 6. Okoński, Biskupów kijowskich, i czernichowskich świętego katolickiego rzymskiego kościoła porządek i liczba, wyd. Kraków 1853, str. 30, a nawet Encyklopedia kościelna ks. Nowodworskiego T. X, str. 341.

¹⁸) Za skreśleniem Andrzeja oświadcza się również słusznie Eubel, I, str. 290, nr. 3.

¹⁹) W akcie odnoszącym się do mianowania jego następcy jest tylko jego śmierć wspomniana.

ma datę 24 kwietnia 1449²⁰⁾, a biskup zamianowany zobowiązał się uiścić w Kurii należne opłaty dopiero 1 kwietnia 1450²¹⁾. Akt papieski nazywa go Klemensem de Wydwa, a współczesny Długosz bliżej nie określając jego pochodzenia podaje, że nie był szlachcicem, ale, że powszechnie jego cnoty uznawano. Sprawował on rządy przez 22 lat, zmarł zaś 13 czerwca 1473 w Kijowie i tam też został pochowany²²⁾.

Długosz zaznacza równocześnie, że jego następcą został Litwin Albert (Wojciech) Narbutowicz, zachodzą jednak pewne wątpliwości, czy rzeczywiście objął swą stolicę, gdyż zapska ksiąg skarbowych papieskich z 19 paździer. 1477 odnosząca się do jego następcy wcale nie wspomina o jego śmierci. Czytamy tam tylko, że pod tą datą nastąpiła prowizja *ecclesie Kyoviensis in Livonia* (Litwania) *de persona Johannis presentis in curia, vacanti certo modo*.

O osobie tego Jana, który zapewne w związku ze swą nominacją sam podążył do kurji papieskiej, nic więcej nie wiemy²³⁾.

Tak samo nie możemy też bliżej określić osoby biskupa Stanisława, który był pośrednim, a może bezpośrednim następcą Jana. O jego śmierci dowiadujemy się tylko z aktu mianowania biskupa, który znowu po nim nastąpił. Być może, że na jego czasy lub jego poprzednika przypadło katastrofalne złupienie i zniszczenie Kijowa przez napad turecko-tatarski. Wspomina o tem pismo papieża Sykstusa IV z 1 marca 1483 powołujące się na króla Kazimierza, który doniósł o tem papieżowi, dodając, że wówczas popadł także w niewolę niewiernych biskup kijowski.

²⁰⁾ Regesta Watykańskie, De Curia, T. 409, f. 9. Akt nieznanym Eublowi. Zamieszczam go w dodatku.

²¹⁾ Zobowiązania te złożył kanonik krakowski Johannes Johannis, a Klemens nazwany jest jeszcze w tej zapisce elektem. Eubel i tej zapiski nie znał.

²²⁾ Długosz, Opera, Historia V, 583. Die Saturni tredecima Junii (1473) Clemens episcopus Kyoviensis omnibus Sacramentis apud Kyoviam religiose procuratus, annis viginti duobus in pontificatu exactis moritur et in ecclesia Kyoviensi sepelitur. Vir quidem obscuri et plebei generis sed notae probitatis. Cui successit Albertus Narbutowicz natione Lithwanus de domo Bipennium. Może Wojciech był tylko przez króla mianowany i zmarł przed prowizją.

²³⁾ Eubel, II, str. 127.

Jego to następnie, tudzież wielu innych jeńców król z niewoli wykupił²⁴⁾.

Po Stanisławie zamianowany został biskupem kijowskim przez papieża Inocentego VIII dnia 22 czerwca 1487 dominikanin Michał z Lwowa posiadający już święcenia kapłańskie²⁵⁾, za którego złożył odpowiednie zobowiązanie do opłat kurialnych prokurator kurialny Jacobus de Piscia 27 czerwca 1487²⁶⁾. Diecezją swoją rządził niezbyt długo, bo zaledwie lat 7, a nekrolog dominikanów lwowskich zanotował śmierć jego dnia 9 września²⁷⁾, zapewne r. 1494.

Nominacja jego następcy nastąpiła dopiero 25 maja 1495. Został nim kapłan kijowski Bartłomiej Soloznicki²⁸⁾ i sprawował swój urząd biskupi blisko 17 lat, zmarł bowiem około r. 1512. Wakans po jego śmierci trwał aż 8 lat²⁹⁾, gdyż wskutek zniszczenia diecezji nikt nie chciał przyjmować stolicy kijowskiej, która nie miała ani kapituły ani kościoła katedralnego. Dawniejsza nasza literatura historyczna nie zna całego szeregu wyszczególnionych tu dotąd biskupów kijowskich, przytacza natomiast szereg innych nazwisk, których wobec autentycznych źródeł kościelnych w rzędzie biskupów kijowskich nie będzie można pomieścić. I tak np. Okolski³⁰⁾ wymienia bezpośrednio po Wojciechu Narbucie, dominikanina Mojżesza, Macieja Radziwiłła i Marcjana Tryznę, Rzepnicki³¹⁾ Radziwiłła, który miał rządzić jako biskup kijowski od r. 1506 do 1545, a nawet Encyklopedia kościelna podaje bezpośrednio po Narbucie imię przeora dominikanów kijowskich Mojżesza, zgodnie z Okolskim z datą 1514³²⁾. Jak mi się wydaje nie można tych nazwisk, poświadczonych jakąś tradycją, odrzucać bezwarunkowo, bo może są to nominaci

²⁴⁾ Abraham, Sprawozdanie I. c., str. 4 akt z regestów watykańskich T. 641, fol. 104—108.

²⁵⁾ Eubel, II, str. 127. Zob. także rękopis Biblioteki watykańskiej Vatic. Lat. 3478, f. 310.

²⁶⁾ Abraham, Sprawozdanie I. c. str. 31.

²⁷⁾ Monum. Pol. hist. V, str. 556.

²⁸⁾ Abraham, Sprawozdanie I. c. str. 9 z regestów laterańskich T. 1092, f. 50 i 51.

²⁹⁾ Korzeniowski, Excerpta I. c. str. 82, nr. 34.

³⁰⁾ Okolski, I. c. str. 42—49.

³¹⁾ Rzepnicki, Vitae Praesulum III, str. 145.

³²⁾ T. 10, str. 341.

królewscy, którzy swej stolicy biskupiej w rzeczywistości nie objęli. A zwłaszcza wedle szczegółów przytoczonych przez Okolskiego w odniesieniu do osoby przeora Mojżesza wydaje się taki wniosek wielce prawdopodobny³³).

Rzeczywistym następcą Bartłomieja był natomiast Jan Filipowicz *decretorum doctor* i kustosz wileński zamianowany przez papieża Leona X 4 lipca 1520³⁴). Występuje on w aktach kapituły wileńskiej jeszcze 9 października tegoż roku jako *electus Kyoviensis*, tam też zanotowano jego śmierć już pod datą 9 lutego 1524³⁵).

Po nim nastąpił znowu dostojnik kapituły wileńskiej jej dziekan Mikołaj Wieżgajło. Jako zamianowany przez króla³⁶) *electus Kyoviensis* jest zapisany w aktach kapituły 9 kwietnia 1525³⁷), a chociaż papież nadał mu to biskupstwo 1 czerwca 1526³⁸) tytułuje się nadal nawet jeszcze w r. 1529 elektem. Wtedy właśnie nabył pastorał po swym poprzedniku³⁹). Zdaje się, że swej katedry wcale nie objął, gdyż niebawem został przeniesiony na katedrę miednicką 15 lutego 1531⁴⁰), lecz nominacja królewska nastąpiła już wcześniej, bo zapisano ją w aktach kapituły wileńskiej 28 września 1530⁴¹).

Kapituła ta dostarczyła także następnego kandydata na biskupstwo kijowskie w osobie swego kantora Jerzego zamianowanego przez Stolicę Apostolską 17 kwietnia 1532⁴²). Zmarł on jednak przed upływem dwóch lat od swojej nominacji.

³³) Okolski l. c. str. 42 podaje, że uzyskał on zezwolenie na objęcie tego biskupstwa od kapituły prowincjonalnej w Łowiczu.

³⁴) Eubel III, str. 165.

³⁵) Rękopis aktów kapituły wileńskiej I, f. 33, f. 67, nr. 216.

³⁶) Theiner l. c. II, str. 460, nr. 499.

³⁷) Akta kap. wil. I, f. 79, nr. 299.

³⁸) Korzeniowski, Excerpta l. c. str. 87, nr. 56.

³⁹) Akta kap. wil. I, nr. 487.

⁴⁰) Korzeniowski, Excerpta l. c. str. 89, nr. 66.

⁴¹) Akta kap. wil. I, f. 140, nr. 500.

⁴²) Oznaczenie pochodzenia tego biskupa wymagałoby osobnego studium. Eubel, l. c. III, str. 165 odczytuje w akcie mianowania jego nazwisko Gیزیki więc może Giżycki, a pisząc o jego śmierci nazywa go Soloch. W aktach konsystorskich przy dacie mianowania nie podano nazwiska, lecz we wzmiance o śmierci nazwano go także Georgius Soloch, Korzeniowski, Excerpta l. c. str. 90 i 91, nr. 71 i 73. W aktach kapituły wileńskiej I, f. 83, nr. 309 kantor wileński Georgius nazwany jest Solo-

Po nim został biskupem kijowskim kanonik lwowski *Franciscus de Leopoli* 11 lutego 1534⁴³⁾, ale zmarł także wkrótce, bo już 26 kwietnia 1536 w Wehowie⁴⁴⁾.

W ogóle coraz mniej było kandydatów na to najdalsze wschodnie polskie biskupstwo, tem bardziej wskutek ubóstwa tej katedry i niebezpieczeństw pobytu na kresach. Z tych powodów wakans po śmierci Franciszka przedłużył się znacznie, o czym król Zygmunt donosił papieżowi, pisząc 27 września 1544 i przedstawiając kandydaturę kanonika wileńskiego Jana Andruszewicza⁴⁵⁾. Był on zdaje się także plebanem w Mińsku, a uzyskał godność biskupią dopiero 27 sierpnia 1546⁴⁶⁾. Sprawa ta przewlekała się zapewne z powodu taksy nominacyjnej, od której jego poprzednik był zwolniony. Andruszewicz zajmował swą stolicę kijowską aż do 13 kwietnia 1556, kiedy został przeniesiony na katedrę w Łucku⁴⁷⁾.

Na jego miejsce zamianował król biskupem Mikołaja Paca nieposiadającego żadnych święceń. Nominacja ta zdaje się nastąpiła dość rychło, gdyż akty synodu prowincjonalnego piotrkowskiego 17 maja 1557 wymieniają go już jako elekta kijowskiego,

censis. Wybrano go wtedy wizytatorem „pro futura synodo“ 12 marca 1535. Na f. 155, nr. 559 w zapisce z 7 października 1532 i f. 159, nr. 575, r. 1533 występuje znowu jako Georgius Taliati (?) episcopus Kyoviensis. Jako Georgius Taliati „cantor ecclesiae cathedralis“ występuje także już w zapisce z r. 1529 f. 430, nr. 467, natomiast na f. 310, nr. 419 pod r. 1527 jest nazwany Georgius de Dyzaky (?) lub Eyzaky (? może Gizaki) „iuris doctor ac ecclesie cathedralis Vilmensis cantor“. Sprawdzenie moich dawnych zapisek z aktów wileńskich zawdzięczam łaskawej uprzejmości panów kolegów z Wilna St. Zajączkowskiego i St. Kościalkowskiego. Do Jerzego odnosi się akt u Theinera, l. c. II, str. 493, nr. 543.

⁴³⁾ Eubel, l. c. III, str. 165, Korzeniowski, Excerpta l. c. str. 91, nr. 73.

⁴⁴⁾ Monum. Pol. hist. V, str. 962. Jestto zapiska prywatna chociaż współczesna. Prostuje ona także szczegół jakoby ów biskup był przedtem kanonikiem łuckim w ten sposób, że określa go jako kanonika lwowskiego, co wobec jego pochodzenia wydaje się prawdopodobniejszem.

⁴⁵⁾ Theiner, l. c. II, str. 544/5, nr. 607 i 609. Tego zdaje się biskupa zamieścił w swym katalogu Okolski str. 50 nazywając go Jan Anchuski.

⁴⁶⁾ Eubel, III, str. 165, Korzeniowski, Excerpta l. c., str. 102, nr. 139. Zapiska ta świadczy stanowczo, że Jan był bezpośrednim następcą biskupa Franciszka, że więc wakans trwał dłużej.

⁴⁷⁾ Korzeniowski, Excerpta l. c. str. 105, nr. 147.

który z powodu przeszkód wojennych na synod nie przybył⁴⁸⁾. Wybór to był jak najgorszy, gdyż Pac rychło jako heretyk i apostata był przez wszystkich nuncjuszów najostrzej zwalczany. Pro wizji papieskiej nigdy nie uzyskał, ale dopiero w r. 1583 zrzekł się biskupstwa, a zostawszy kasztelanem smoleńskim zmarł w roku 1585⁴⁹⁾. Eubel w swym wykazie biskupów kijowskich, idąc za Gamssem, popełnił błąd rażący, pomieszczając w rzędzie tych biskupów pomiędzy Andruszewiczem a Pacem, który miał być dopiero w r. 1564 zamianowany, innego biskupa pod r. 1555 w osobie Józefa Sołtana, jakiego nie było. Wobec przytoczonych powyżej dat na biskupa takiego w tym czasie w owym katalogu biskupim w ogólności niema żadnego miejsca, a zresztą nie trudno się domyśleć, że Gams⁵⁰⁾, a za nim Eubel padli ofiarą pomyłki co do daty i co do osoby, poczytując za łacińskiego biskupa ruskiego metropolitę kijowskiego Józefa Sołtana, zmarłego zimą r. 1521—1522.

Po ustąpieniu Paca zamianował król Stefan Batory Jakóba z książąt Zbaraskich-Woroneckich, podówczas w sierpniu 1582 prepozyta kollegiaty w Łowiczu⁵¹⁾. Sprawa jego prekonizacji przeciągała się dość długo. Arcybiskup lwowski Solikowski wysłany w r. 1586 przez króla z obediencją do papieża Sykstusa V obok innych suplik od króla miał przedłożyć Stolicy Apostolskiej także prośbę *de confirmatione Episcopi Kioviensis post haereticum eiectum, ob eius notabilem tenuitatem gratis concedenda*⁵²⁾. Widocznie przyczyną zwłoki w zatwierdzeniu była wówczas znowu kwestia taks kurialnych. Po śmierci jednak króla Stefana, gdy

⁴⁸⁾ Archiwum komisji prawniczej I, str. 440. Zajmował on jakieś dwie parafie i prepozyturę wileńską. Mon. Pol. Vatic. IV, str. 224, nr. 118.

⁴⁹⁾ Korzeniowski, *Analecta Romana (Scriptores Rerum Poloniae XV)*, str. 301, uw. 1, zob. także *Monum. Poloniae Vaticana T. IV Caligari*, str. 92 i V. Bolognetti, str. 481, 579 i 673. Jest wątpliwe czy zmarł on dopiero w roku 1589, jakby świadczyły zeznania ówczesnego biskupa łuckiego Maciejowskiego w procesie kanonicznym elekta kijowskiego Wereszczyńskiego (Korzeniowski, *Excerpta l. c. i ks. T. Długosz, Z dziejów biskupstwa kijowskiego* str. 4: *Collectanea Theologica XIII*, 1932), bo może to zeznanie Maciejowskiego odnosi się raczej do daty śmierci bezpośredniego poprzednika Wereszczyńskiego nominata Woroneckiego.

⁵⁰⁾ *Series episcoporum* str. 349.

⁵¹⁾ *Mon. Pol. Vatic. V*, nr. 410.

⁵²⁾ Rękopis biblioteki watykańskiej: Vatic. lat. 7124, fol. 70v.

Woronecki opowiedział się jako stronnik elekcji arcyksięcia Maksymiliana⁵³⁾, sprawa zatwierdzenia znowu się przeciągała. Zresztą Woronecki nie długo po bitwie pod Byczyną, gdzie dostał się do niewoli, zmarł. Wówczas król Zygmunt III zamianował biskupem kijowskim opata sieciechowskiego Jana Wereszczyńskiego prosząc papieża w liście z 5 maja 1589 o zezwolenie jego kandydatowi na zatrzymanie nadal owego opactwa⁵⁴⁾. Proces kanoniczny w celu zbadania kwalifikacji i stosunków osobistych nominata rozpoczął się wobec biskupa krakowskiego Piotra Myszkowskiego 5 sierpnia 1589, a następnie drugi raz w r. 1591⁵⁵⁾. Zatwierdzenie nastąpiło zaś dopiero na konsystorzu 5 czerwca 1592⁵⁶⁾. Poświęcił on się gorliwie pracy w swej zniszczonej diecezji, o czym w swych pismach drukiem ogłoszonych nieraz wspomina. Zmarł w Torczynie 26 marca 1598 w drodze na sejm do Warszawy⁵⁷⁾.

Jego następca Krzysztof Kazimierski prepozyt tarnowski uzyskał biskupstwo kijowskie 5 maja 1599⁵⁸⁾.

Odtąd lista biskupów kijowskich, aż do ostatniego z nich Kaspra Cieciszowskiego, późniejszego arcybiskupa mohilewskiego, zmarłego w r. 1831, nie nastręcza żadnych poważniejszych wątpliwości lub zastrzeżeń⁵⁹⁾.

Lwów

Władysław Abraham

Profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza.

⁵³⁾ Theiner, l. c. III, str. 9, nr. 14 list Woroneckiego z 7 listopada 1587, także Rykaczewski, Relacje Nuncjusów Apostolskich II, str. 1.

⁵⁴⁾ Korzeniowski, Excerpta l. c., str. 13.

⁵⁵⁾ Ibid. str. 11—13 i ks. T. Długosz, Z dziejów biskupstwa kijowskiego l. c. str. 3.

⁵⁶⁾ Ks. T. Długosz, Z dziejów biskupstwa kijowskiego l. c. str. 5.

⁵⁷⁾ Ibid. O Wereszczyńskim zob. ks. Doboszewicz, Wiadomość historyczna o biskupstwie kijowskiem rzymsko-katolickiem, Gniezno 1883, str. 157 i nast.

⁵⁸⁾ Ks. T. Długosz l. c. str. 5.

⁵⁹⁾ Stwierdza to porównanie listy od końca XVI wieku, zamieszczonej w Encyklopedji kościelnej T. 10, str. 341—345, z listą podaną przez ks. Długosza w powyższej pracy. Z dodanych w Encyklopedji dwóch biskupów jezuita Adrian Piekarski 1677 (Theiner, l. c. III, nr. 665 i 680), nie uzyskał zatwierdzenia, a Franciszek Prażmowski 1691 przeszedł w tym samym roku na biskupstwo łuckie. Ks. Długosz zamieścił w swej pracy również zestawienie sufraganów kijowskich str. 9—11. Lista ta nie jest zupełna, gdyż

SUMMARIUM.

Catalogus Episcoporum Kioviensium rit. lat. usque ad finem saeculi XVI ab auctore emendatus.

1. Henricus O. Pr. prov. 15 Decembris 1320 † circa 1334.
2. Jacobus Ord. S. Basilii M. Armenorum ante 9 Martii 1371 † post 18 Maii 1378.
3. Nicolaus O. Pr. 1383.
4. Borzislus abbas Mon. O. S. Ben. in Antiquo Troki Innocentius VII 27 Julii 1405.
5. Philippus O. Pr.
6. Michaël Trestka O. Pr. pr. 9 Novembris 1410 † post 22 Septembris 1426.
7. Stanislaus Nicolai de Budzow prov. 16 Februarii 1430.
8. Stanislaus Martini prov. 19 Novembris 1431.
9. Nicolaus.
10. Clemens de Wydwa prov. 24 Aprilis 1449 † 13 Junii 1473.
11. Albertus Narbutowicz.
12. Johannes prov. 19 Octobris 1477.
13. Stanislaus.
14. Michaël de Leopoli O. Pr. 22 Junii 1487 † 9 Septembr. 1494(?).
15. Bartholomaeus Soloznicki prov. 25 Maii 1495 † circa 1512.
16. Johannes Philipowicz decr. doct. custos Wiln. prov. 4 Julii 1520 † 9 Febrair 1524.
17. Nicolaus Wieżgajło dec. Viln. prov. 1 Junii 1526 transl. ad Mednicensem 15 Februarii 1531.
18. Georgius cantor Viln. prov. 17 Aprilis 1532 † 1533.
19. Franciscus de Leopoli canonicus Leopoliensis prov. 11 Februarii 1534 † 26 Aprilis 1536.
20. Johannes Andruszewicz can. Viln. prov. 27 Augusti 1546 transl. ad Luceor. 13 Aprilis 1556.
Nicolaus Pac a rege nominatus 1556 non ordinatus.
Jacobus Woroniecki a rege nominatus 1583.
21. Johannes Wereszczyński abbas Sieciechoviensis prov. 5 Junii 1592 † 26 Martii 1598.
22. Christophorus Kazimierski prov. 5 Maii 1599 † 1618.

znalazłem jeszcze na karcie tytułowej egzemplarza wydania Pontificale Romanum Piusa IV Venetiis MDLXI, które było własnością klasztoru w Koprzywnicy, takie dwa dopiski: „Hoc Pontificale a Rdissimo Łukomski est donatum 13 augusti 1733 Abbate Koprzywnicensi mihi Episcopo Domitio-politano Suffraganeo Kioviensi“, a niżej „Inscriptus cathalogo librorum collegii S. Ioan. Soc. Jesu ex dono Illmi Josephi Czarnecki sufraganei Kioviensis 1739“. Książka ta znajduje się teraz w bibliotece Uniwersytetu lwowskiego pod sygnaturą 4496 III. Sufragana tego ks. T. Długosz nie wymienia.

DODATEK.

Regesta Vaticana vol. 409 fol. 9.

Nicolaus V. De Curia 1449 — 24 kwietnia.

Poggius.

Nicolaus etc.: Dilecto filio Sbigneo tituli sancte Prisce presbitero cardinali et episcopo Cracoviensi salutem etc.:

Divina disponente clemencia cuius inscrutabili providencia ordinationem suscipiunt universa in apostolice sedis specula licet immeriti constituti ad universas orbis ecclesias aciem nostre considerationis extendimus et pro earum statu salubriter dirigendo apostolici favoris auxilium adhibemus, sed de illis propensius cogitare nos convenit quas propriis carere pastoribus intuemur ut eis viri iuxta cor nostrum preferantur ydonei, qui commissos sibi populos per suam circumspectionem salubriter dirigant et informant ac etiam ecclesias ipsas non solum gubernent utiliter sed etiam multimodis efferant incrementis. Sanè nuper per nos intellecto quod ecclesia Kioviensis cui bone memorie Nicolaus illius episcopus dum viveret presidebat per obitum ipsius episcopi, qui extra romanam curiam debitum nature persolvit ad presens sit pastoris solatio destituta, et licet carissimus in Christo filius noster Casimirus Polonie rex illustris per litteras suas nos informaverit tamen de ipsius vacacione et aliis in similibus requisitis, eo quod in ultimis Russie partibus et Sithie confinibus consistit propter parcium ipsarum distanciam hominum varietates Ruthenienses Grecis satis conformem ritum tenentes, atque viarum discrimina oportuna deductio apud nos verissimiliter sine diuturna expectatione haberi non posset. Nos eidem ecclesie ne longe vacacionis exponatur incommodis de gubernatore secundum cor nostrum utili et ydoneo per quem circumspecte regi et salubriter dirigi valeat providere cupientes, ad de ipsius vacacione, nec non meritis et ydoneitate dilecti filii Clementis de Wydwa apud nos de litterarum scientia vite mundicia honestate morum spiritualium providencia et temporalium circumspectione multipliciter commen-

dati certam noticiam non habentes ipsius regis in hac parte supplicationibus inclinati, circumspectioni tue per apostolica scripta mandamus, quatenus de vacacione ac meritis huiusmodi auctoritate nostra te diligenter informes et si per informacionem huiusmodi ecclesiam vacare et Clementem prefatum ad hoc ydoneum esse repereris super quo tuam [conscientiam] oneramus de persona dicti Clementis ecclesie predicte cuius mense episcopalis fructus redditus et proventus septuaginta florenorum auri de camera secundum communem existimacionem valorem annum ut asseritur non excedunt sive premissis sive alio quovis modo aut ex alterius cuiuscumque persona vacet, eiusque provisio ex quavis causa dispositioni apostolice specialiter aut alias generaliter pertineat eadem auctoritate nostra provideas ipsumque illi preficias in episcopum et pastorem curam regimen et administracionem eiusdem ecclesie sibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committendo ac faciendo sibi a dilectis filiis capitulo ac clero et populo civitatis et diocesis Kiovien(sium) obedienciam et reverenciam congruentes, nec non a vassallis et aliis subditis eiusdem ecclesie consueta servicia, et iura alia ab eis debita integraliter exhiberi, contradictores auctoritate nostra appellatione postposita compescendo. Non obstantibus dicte ecclesie iuramento confirmacione apostolica vel quacumque firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus contrariis quibuscumque, seu si capitulo clero populo et vassallis ac subditis prefatis vel quibusvis aliis communiter vel divisim a sede apostolica sit indultum quod interdicti suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Nos enim eidem Clementi si de eius persona prefate ecclesie provideris ut prefertur ut a quocumque maluerit catholico antistite gratiam et communionem dicte sedis habente associatis et in hoc sibi assistentibus duobus aut tribus catholicis episcopis similem gratiam et communionem habentibus munus consecracionis suscipere ac eidem antistiti ut illud libere sibi impendere eadem auctoritate nostra possit et valeat licencia (sic) concedimus per presentes. Volumus autem quod idem antistes qui prefatum munus impendet postquam illud impenderit ab eodem Clemente nostro et Romane ecclesie nomine fidelitatis debite solitum iuxta formam quam sub bulla nostra mittimus interclusam recipiat iuramentum, ac for-

mam iuramenti quod ipse Clemens prestabit nobis de verbo ad verbum per eius patentes litteras suo sigillo signatas per proprium nuntium quantocius destinare procuret, per hoc autem venerabili fratri nostro archiepiscopo Leopoliensi cui ecclesia ipso metropolitico iure subesse dignoscitur nullum imposterum preiudicium generetur. Datum Rome apud S. Petrum anno millesimo quadringentesimo quadragésimo nono octavo Kalendas Maii Pontificatus nostri anno tercio. Coll. S. Cousin-Gabriel.